

ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

ГОРДІЄНКО ЛЮДМИЛА АНАТОЛІЇВНА

УДК 336:35.073.52(477)

**РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО
СПРЯМУВАННЯ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Ірпінь – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Державному науково-дослідному інституті інформатизації і моделювання економіки Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.

Науковий консультант доктор економічних наук, професор,
Ходжаян Аліна Олександрівна,
Київський національний
університет імені Тараса Шевченка,
професор кафедри економічної теорії,
макро- і мікроекономіки.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
Баранова Вікторія Глібівна,
Одеський національний економічний
університет,
завідувач кафедри фінансового
менеджменту та фондового ринку;

доктор економічних наук, професор,
Опарін Валерій Михайлович,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри фінансів;

доктор економічних наук, професор,
Павлюк Клавдія Василівна,
ДННУ «Академія фінансового управління»,
завідувач відділу бюджетної системи.

Захист дисертації відбудеться «26» грудня 2019 р. о 13⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 27.855.01 Університету державної фіскальної служби України за адресою: 08201, м. Ірпінь, вул. Садова, 53.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Університету державної фіскальної служби України за адресою: 08201, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31.

Автореферат розісланий «23» листопада 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

С. В. Онишко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний розвиток світової спільноти є надзвичайно динамічним. Ера Постмодерну, яка формує глобалізаційні виклики, для одних країн сприйнятливі для суспільного розвитку, а для інших – навпаки. Щодо України, то здобувши незалежність наприкінці ХХ ст., станом на 2019 маємо суттєві проблеми, які генеруються негативними чинниками зовнішнього та внутрішнього середовища, що в сукупності зумовило доволі складну ситуацію.

Незначні темпи економічного розвитку, в середньому в межах 3 % щорічно за останні роки, не дають змоги збільшувати рівень заробітних плат та державних соціальних стандартів, забезпечувати сприйнятливий рівень соціальних допомог, виплачувати пенсії, які б задовольняли фізіологічні нормативи. Вагомими проблемами суспільного розвитку є: диспропорції у розподілі національного багатства; значний рівень тіньової економіки, в тому числі і корупційні прояви; повільність та неефективність реформування соціальних галузей. До них додаються непідконтрольність окупованих територій: понад мільйон внутрішньо переміщених осіб, які потребують суттєвої допомоги, зокрема фінансової. В сукупності ці чинники зумовлюють значний рівень розшарування населення за рівнем доходів та формують складні соціальні процеси, зокрема зневіру населення у майбутньому. Як наслідок, нині за рівнем життя Україна займає одне із останніх місць у Європі. Україна, згідно Конституції, є соціальною державою, тому одним із вагомих важелів вирішення означених проблем є державна фінансова політика соціального спрямування, яка є об'єднуючою компонентою економічної та соціальної систем і, використовуючи відповідні науково обґрунтовані теоретичні конструкції та практичні механізми, має сприяти їх вирішенню. Розвиток цієї фінансової політики, який відбувається в епоху Постмодерну, має бути спрямовано на зменшення диспропорцій у розподілі державних доходів, пошук компромісів між реальними можливостями держави, зокрема фінансовими, і соціальними запитами населення, базуватись на науково-обґрунтованому теоретико-методологічному забезпеченні і сприяти формуванню нових змін у суспільстві.

Зазначимо, що ці завдання в конкретному національному вимірі характерні й для інших країн світу, а тому є таким розлогим списком лауреатів Нобелівської премії з економіки за останні два десятиліття які мають доробок, що включає соціальний аспект. Серед них: Деніел Канеман (2002 р.) – за розробку психологічної методики в економічній науці; Дейл Томас Мортенсен та Крістофер Піссарідес (2010 р.) – за дослідження ролі ринків з проблемами пошуку роботи; Ангус Дітон (2015 р.) – за дослідження на мікрорівні споживання, бідності та добробуту; Річард Талер (2017 р.) – за обґрунтування основ біхевіористичних (поведінкових) фінансів; Абхіджит Банерджі, Естер Дюфло і Майкл Кремер – за експериментальний підхід до боротьби з глобальною бідністю (2019), а також інші науковці – Ж. Бодріяр, М. Герард Пол, Е. Кляйн, Е. Савас.

Україна також може пишатися цілою плеядою вітчизняних учених, якими

зроблено вагомий внесок у становлення фінансової науки, зокрема і соціального напрямку. Серед них: М. Алексєєнко, А. Антонович, М. Мітіліно, М. Балудянський, М. Бунге, К. Воблій, Є. Гловінський, С. Ілловайський, П. Ковінько, М. Миклашевський, І. Патлаєвський, М. Соболєв, Г. Тіктін, М. Туган-Барановський, М. Цитович, І. Янжул, М. Яснопольський та багато інших.

Також зазначимо, що за період сучасної незалежності України (кінець ХХ ст. – перші два десятиліття ХХІ ст.) вітчизняними науковцями було сформовано новий базис фінансової науки, з орієнтацією на умови суспільного розвитку в епоху Постмодерну, зокрема вагомий внесок здійснили: І. Алексєєв, Л. Алексєєнко, В. Андрущенко, В. Баранова, О. Василик, В. Вишневський, В. Геєць, О. Гордей, В. Дем'янишин, О. Длугопольський, Т. Єфіменко, І. Журавльова, М. Карлін, В. Карцева, Ю. Коваленко, В. Корнєєв, А. Крисоватий, О. Кириленко, М. Крупка, І. Луніна, І. Лютий, І. Лук'яненко, Н. Мамонтова, Н. Мацелюх, П. Нікіфоров, С. Онишко, В. Опарін, Т. Паєнтко, К. Павлюк, П. Пашко, В. Карцева, М. Кужелєв, Н. Сіренко, Л. Тарангул, Л. Сідельникова, Н. Сіренко, В. Федосов, С. Фролов, А. Ходжаян, К. Швабій, О. Шевчук, Л. Шірінян, С. Юрій та інші.

Визнаючи цінність наукового доробку зарубіжних і вітчизняних учених у фінансовій науці, зазначимо, що в сучасних реаліях України щодо державної фінансової політики соціального спрямування фрагментарними залишаються: виявлення проблем та формування пропозицій щодо нерівномірного розподілу державних доходів; визначення домінантів фінансової політики; обґрунтування достатнього рівня фінансового забезпечення потреб соціальних галузей та оптимального співвідношення між реальними фінансовими ресурсами держави і потенційними можливостями населення щодо забезпечення їх добробуту. Це обумовлює необхідність розробки якісно нових теоретико-методологічних підходів, зокрема доктрини; теоретичного обґрунтування форм, методів та практичних механізмів; способів контролю за формуванням і використанням бюджетних ресурсів у соціальній системі; впровадженням оптимальних схем соціальної підтримки населення.

Отже, недостатня наукова обґрунтованість щодо вирішення комплексу теоретичних і практичних проблем державної фінансової політики соціального спрямування, їх особлива актуальність та суспільна значимість у складних умовах Постмодерну та обраного євроінтеграційного вектору України визначили вибір теми дисертації, її мету і завдання, зумовили структуру і зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано у межах таких наукових досліджень:

– «Економічні основи модернізації регіональних господарських комплексів в інвестиційно-інноваційному напрямі» (номер державної реєстрації 0112U001704), що виконувалася у Черкаському державному технологічному університеті, у межах якої автором обґрунтовано мінімальний рівень обсягів фінансового забезпечення соціальними послугами із державних цільових фондів;

– «Формування механізму ефективного регулювання та управління економічною діяльністю підприємств» (ДР 0113U007514) наукового журналу «Економіка і фінанси», м. Дніпропетровськ, у межах якої автором запропоновано форми участі корпоративних структур у фінансуванні соціальних програм в Україні;

– «Забезпечення сталого розвитку фінансової системи України в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0102U005190), в Національному університеті «Острозька академія», де автором обґрунтовано домінанті фінансової політики соціального спрямування з виявленням їх переваг у порівнянні із сучасними реаліями;

– «Проблеми та перспективи розвитку регіонів в контексті фінансової децентралізації» (номер державної реєстрації № 0115U007117), що виконувалася в Ужгородському національному університеті, де автором викладено досвід реалізації проектів державно-приватного партнерства в зарубіжних країнах, виявлено проблеми розвитку державно-приватного партнерства в Україні та здійснено оцінку його ефективності, проаналізовано стан нормативно-правового забезпечення та обґрунтовано логіко-структурну схему такого партнерства.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методологічних засад та розробка практичних рекомендацій, спрямованих на розвиток державної фінансової політики соціального спрямування у напрямі пошуку компромісу між наявними державними фінансовими ресурсами і потенційними можливостями громадян для досягнення їх добробуту в умовах євроінтеграційного курсу України епохи Постмодерну.

Досягнення мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- виявити основні характеристики та ознаки світової суспільної системи, а також суспільної системи України в епоху Постмодерну;
- обґрунтувати класифікацію етапів еволюції фінансових теоретичних конструкцій щодо соціальних систем;
- розкрити специфіку державної фінансової політики соціального спрямування з висвітленням її генезису, структури, концептуальних засад розвитку;
- виявити та класифікувати ключові проблеми державної фінансової політики соціального спрямування;
- обґрунтувати теоретико-методологічні засади державної фінансової політики соціального спрямування;
- висвітлити особливості фінансового забезпечення окремих соціальних галузей;
- обґрунтувати методику оцінювання використання коштів Зведеного бюджету України на соціальні потреби;
- запропонувати науково-методичні підходи щодо визначення оптимальності окремих соціальних пільг та державних соціальних стандартів;
- обґрунтувати фінансовий механізм державно-приватного партнерства в

Україні;

- поглибити методичний підхід щодо формування імперативів фінансового забезпечення соціальних реформ;
- сформуванати основи теорії громадських інституцій;
- обґрунтувати механізм громадського контролю за формуванням та використанням фінансових ресурсів на соціальні видатки;
- розробити наукові положення доктрини державної фінансової політики соціального спрямування;
- побудувати економіко-математичну модель прогнозування обсягів фінансових ресурсів для соціальних галузей та окремих категорій населення;
- сформуванати модель впровадження зарубіжного досвіду фінансування соціальних програм.

Об'єктом дослідження є державна фінансова політика соціального спрямування в умовах Постмодерну та євроінтеграції.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади та інституційно-організаційні й науково-прикладні механізми розвитку державної фінансової політики соціального спрямування в Україні.

Методи дослідження. Теоретичну основу дослідження сформували фундаментальні положення та принципи економічної теорії, соціології, теорії фінансів тощо. Для досягнення мети дисертації та визначених завдань у роботі використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи:

системний підхід – при обґрунтуванні методологічного забезпечення державної фінансової політики соціального спрямування, методики оцінювання використання коштів Зведеного бюджету України на соціальні потреби; формуванні схеми генерування та впливу негативних чинників зовнішнього і внутрішнього середовища на зазначену політику; методи аналізу, синтезу, групування, порівнянь – при розкритті специфіки розвитку суспільних систем в епоху Постмодерну, виявленні проблем фінансової політики, формуванні основ теорії громадських інституцій; метод наукової абстракції – при з'ясуванні теоретичних конструкцій фінансового змісту щодо соціальних систем; економіко-математичні методи – при оптимізації соціальних пілґ для окремих категорій населення та моделюванні обсягів фінансових ресурсів для окремих соціальних галузей та верств населення; метод експертних оцінок – при виявленні результативності механізму громадського контролю за використанням коштів соціального призначення.

Наукова новизна отриманих результатів. Основні результати, що відображають наукову новизну полягають у такому:

вперше:

- розроблено наукові положення доктрини державної фінансової політики соціального спрямування, які: враховують умови, характеристики, ознаки епохи Постмодерну, а також стратегічні євроінтеграційні орієнтири України; передбачають формування теоретичного базису, який структурно включає п'ять принципів, розроблені теоретичні положення, визначені теоретичні конструкції, обумовлюють умови застосування. Вони направлені на

реалізацію реформ у соціальній системі, орієнтовані на подолання існуючих проблем у цій системі і формують теоретичне підґрунтя розвитку фінансової політики соціального спрямування;

– із застосуванням нового наукового підходу обґрунтовано доцільність розробки основ теорії громадських інституцій, які враховують особливості розвитку суспільних наук, специфічні ознаки сучасного розвитку України та її фінансової політики, результати аналізу ефективності використання фінансових ресурсів у соціальній системі, особливості формування та використання державних фінансових ресурсів, зокрема на соціальні потреби. Визначено об'єкт, предмет, методи, принципи, категоріально-понятійний апарат як структурні елементи основ теорії громадських інституцій і які адаптовані до сучасних реалій та сприятимуть формуванню методологічного забезпечення, а також формам участі громадських інституцій у використанні державних фінансових ресурсів що дасть змогу забезпечувати ефективність державної фінансової політики соціального спрямування;

– обґрунтовано теоретико-методологічні засади державної фінансової політики соціального спрямування, які поряд із базовими положеннями методології фінансової науки враховують етапи розвитку суспільств, виявлені відмінності між соціальною і фінансовою системами України та інших країн, уточнене сутнісне тлумачення вихідного понятійного апарату й змістовну інтерпретацію основних принципів під впливом запропонованого наукового підходу до визначення напрямів розвитку означеної політики. Це дало змогу сформулювати методологічний інструментарій щодо виконання аналізу та структуризації її проблем для розробки рекомендацій щодо їх розв'язання;

удосконалено:

– механізм громадського контролю за формуванням та використанням державних коштів соціального призначення, який включає теоретичну та практичну складову і на відміну від існуючих: базується на розроблених теоретико-методологічних положеннях основ теорії громадських інституцій; враховує недоліки прагматики такого контролю; місце та роль цих інституцій у фінансовому контролі; містить схеми формування та реалізації цього механізму, зокрема шляхом внесення змін до чинних нормативно-правових актів та залучення фахівців таких інституцій у процес використання державних коштів. Це дає змогу реалізувати узгоджувальний механізм спільного фінансового контролю із додатковим залученням державних контролюючих органів за цільовим використанням фінансових ресурсів у соціальних галузях та отримати синергійний ефект взаємодії;

– методичний підхід щодо формування імперативів фінансового забезпечення соціальних реформ, який розроблено із урахуванням досвіду проведення реформ в інших країнах, обґрунтуванням напрямів та логіко-структурної схеми механізму фінансового забезпечення реформ, що суттєво доповнює методологічне забезпечення державної фінансової політики соціального спрямування, визначає напрями ефективного використання фінансових ресурсів у соціальних галузях при реалізації реформ, що сприятиме

їх направленості на вирішення актуальних потреб практично всіх верств населення. На відміну від відомих підходів пропонується передбачає врахування євроінтеграційного вектора суспільного розвитку, застосування удосконаленого нормативного фінансового забезпечення та чітку конкретизацію термінів реалізації реформ у соціальній системі;

– фінансовий механізм державно-приватного партнерства в Україні який: враховує прагматику цього партнерства в інших країнах, а також зарубіжну та вітчизняну нормативно-правову базу; моделі фінансування; особливості функціонування відповідних інституцій; ієрархічні рівні; обумовлює вплив чинників зовнішнього і внутрішнього середовища; базується на розробленій логіко-структурній схемі формування та реалізації цього партнерства; передбачає використання реальних вітчизняних фінансових ресурсів, що в сукупності сприятиме концентрації фінансових ресурсів для реалізації економічних і соціальних програм на рівні територіальної громади, регіону або загальнодержавному, враховуючи інтереси бізнесових структур та населення. На відміну від подібних фінансових механізмів, пропонується ідентифіковано як інноваційний підхід до партнерства, передбачає розробку теоретичного забезпечення, практичний супровід проектів та формування адаптаційного механізму з метою впровадження кращого зарубіжного досвіду в Україні;

– теоретико-методологічний підхід щодо розкриття специфіки державної фінансової політики соціального спрямування з висвітленням її генезису, уточненням сутності таких понять із відповідним тлумаченням як «фінансова політика в державі», «державна фінансова політика», «державна фінансова політика соціального спрямування», виявленням специфіки функціонування в епоху Постмодерну, обґрунтуванням її принципів та структури, концептуальних засад розвитку. Принципово новий підхід доповнює теоретичний базис, сприятиме подоланню існуючих проблем та дає змогу здійснити комплексну оцінку перспектив розвитку зазначеної політики, яка формується під впливом різноманітних чинників як внутрішнього, так і зовнішнього середовища та визначає якісно нові зміни у суспільному поступі і на відміну від пропонується підходів враховує процеси євроінтеграції та базується на розробленій комплексній структурі цієї політики;

– модель впровадження зарубіжного досвіду фінансування соціальних програм, яку сформовано із використанням науково-обґрунтованого підходу, що враховує ієрархічний рівень цих програм у структурі соціальної системи; обґрунтовано їх класифікацію за суб'єктами, об'єктами, напрямками, соціальною стратифікацією; визначено ефективність цієї моделі при впровадженні, що сприятиме ефективній реалізації вітчизняних соціальних програм. На відміну від подібних моделей запропонована передбачає: зіставлення характеристик соціальних систем України та зарубіжних країн; фінансування цих програм із різних джерел із врахуванням можливості поступового збільшення обсягів фінансування згідно досвіду окремих зарубіжних країн; формування науково-обґрунтованих адаптаційних схем застосування цього досвіду в сучасних умовах України.

набуло подальшого розвитку:

– методика оцінювання використання коштів Зведеного бюджету України на соціальні потреби, яка передбачає виконання комплексного аналізу щодо фінансування соціальних галузей, зокрема в розрізі розпорядників бюджетних коштів та розробку пропозицій по удосконаленню їх бюджетного фінансування, що сприятиме виявленню недостатнього або неефективного використання коштів та обґрунтуванню раціональних підходів щодо формування обсягів цих фінансових ресурсів. На відміну від інших методик пропонована сформована із застосуванням системного методу дослідження, враховує сучасні вітчизняні реалії фінансування соціальних галузей і дає змогу визначати вплив видатків на охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та соціальне забезпечення щодо формування обсягів ВВП;

– економіко-математична модель прогнозування обсягів фінансових ресурсів для соціальних галузей та окремих соціальних верств населення, яка: передбачає виконання аналітичних розрахунків; враховує динаміку основних соціально-економічних показників, що уможливорює зіставлення обсягів витрат на соціальні потреби із аналогічними обсягами у інших країнах; дає змогу розробляти нормативно-правові акти по наближенню фактичних обсягів до нормативних та включає два сценарії – нормативний та реалістичний. Застосування цієї моделі сприятиме формуванню базових теоретико-методологічних положень розвитку державної фінансової політики соціального спрямування і на відміну від подібних ці обсяги розраховано із застосуванням методу експоненційного згладжування та прогнозних значень ВВП розрахованих Національним банком України та Кабінетом Міністрів України;

– класифікація ключових проблем державної фінансової політики соціального спрямування, в частині: виявлення причин виникнення проблем; їх структуризації та розмежування за напрямками – історичний, корупційний, ментальний, фінансовий, юридичний, громадського контролю що враховано при формуванні напрямів розвитку цієї фінансової політики. На відміну від інших удосконалена класифікація дає змогу: застосовувати превентивні механізми щодо виникнення проблем, обумовлених впливом негативних чинників зовнішнього і внутрішнього середовищ; здійснити їх оцінку при формуванні напрямів розвитку фінансової політики; відобразити основні зв'язки фінансової політики соціального спрямування з іншими підсистемами;

– класифікація етапів еволюції фінансових теоретичних конструкцій щодо соціальних систем, яка базується на положеннях окремих суспільних наук і включає п'ять етапів – Доантичний, Античний, Премодерн, Модерн та Постмодерн з відповідним науковим обґрунтуванням. Застосування цієї класифікації, де враховано характеристики сучасної епохи, визначено місце України у світовому соціумі сприятиме виявленню особливостей формування вітчизняних теоретичних конструкцій для забезпечення розвитку фінансової політики соціального спрямування. На відміну від подібних класифікацій враховано еволюцію розвитку суспільств, обґрунтовано критерій розмежування між цими етапами, в межах яких формувались ці теоретичні конструкції;

– теоретичний підхід щодо виявлення характеристик та ознак світової суспільної системи в розрізі семи підсистем та обґрунтуванні відповідних специфічних характеристик України в епоху Постмодерну, де з використанням наукового доробку учених здійснено їх узагальнення, що дає змогу з'ясувати місце та особливості розвитку цієї фінансової політики в сучасних реаліях. На відміну від існуючих підходів враховано вектори світового та вітчизняного розвитку суспільних систем та умови формування характеристик цих систем.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці науково-практичних рекомендацій та висновків щодо забезпечення розвитку державної фінансової політики соціального спрямування.

Окремі результати дисертаційної роботи знайшли схвальну оцінку та можуть бути застосовані в діяльності ряду організацій та установ:

Міністерства фінансів України. Пропозиції по прогнозуванню нормативних обсягів фінансових ресурсів для галузей соціальної сфери будуть опрацьовані у процесі складання проектів Бюджетної декларації та Державного бюджету на відповідні роки (довідка № 07010-06/Г-1046/930 від 03.05.2019).

Громадської організації «Академії економічних наук України». Класифікація етапів еволюції теоретичних конструкцій фінансового забезпечення соціальних програм становить науковий внесок у розвиток теоретико-методологічних положень фінансової науки (довідка № 480/05 від 27.03.2019).

Черкаська обласна державна адміністрація Департамент соціального захисту населення. Механізм впровадження досвіду зарубіжних країн щодо фінансування соціальних програм (довідка від 24.04.2019);

Університет «Проф. д-р Асен Златаров», Болгарія (м. Бургас). Класифікація видів соціальних гарантій, фінансовий механізм соціального забезпечення будуть використовуватися в початковому процесі для студентів економічних спеціальностей для студентів економічних спеціальностей (акт впровадження результатів дослідження).

Черкаський державний технологічний університет. Пропозиції щодо теоретико-методологічного аспекту забезпечення дієвості державної фінансової політики соціального спрямування використовуються у навчальному процесі при викладанні дисциплін «Фінансове забезпечення соціальної сфери», «Фінанси», «Гроші та кредит» (довідка № 886/10 від 03.07.2015).

Ужгородський торгівельно-економічний інститут Київського національного торгівельно-економічного університету. Обґрунтування роль фінансової політики у вирішенні демографічних проблем будуть використані при викладанні дисциплін «Фінанси», «Гроші та кредит» (довідка № 01-15/181-1 від 18.04.2016).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові положення та результати, викладені в дисертації та винесені на захист, одержані автором самостійно

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційної роботи оприлюднено на 11 Міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких: «Податкова політика: стратегія

соціального розвитку» (м. Луганськ, 2012); «Ефективні механізми інноваційно-технологічного розвитку сучасного суспільства» (м. Житомир, 2012); «Экономический рост республики Беларусь: глобализация, инновационность, устойчивость» (г. Минск, 2013); «Фінанси в умовах модернізації регіональної економіки» (м. Київ, 2014); «Ринкові економічні механізми сталого розвитку: інноваційне та фінансове забезпечення» (м. Дніпропетровськ, 2014); «Управління економічними системами: концепції, стратегії та інновації розвитку» (м. Хмельницький, 2014); «Институциональные основы функционирования экономики в условиях трансформации» (г. Нюрнберг, Германия, 2014); «Інноваційні виміри розвитку економіки в умовах глобалізації» (м. Чернівці, 2014); «Проблеми сучасної економіки» (м. Запоріжжя, 2015); «Фінансово-кредитна система: вектор розвитку для України» (м. Ужгород, 2015); «Регіональні проблеми розвитку територіальних систем: теорія, практика, перспективи» (м. Ужгород, 2016).

Публікації. Основні результати і висновки дисертаційної роботи опубліковано у 46 наукових працях: з них – 1 одноосібна монографія; 1 розділ у колективній монографії; 4 підрозділи у колективних монографіях; 1 розділ у колективному підручнику; 27 наукових статей, в тому числі – 16 у наукових фахових виданнях України, 11 – у зарубіжних виданнях та виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз; 11 тез; 1 публікація в іншому виданні. Всі публікації одноосібні. Загальний обсяг наукових робіт становить 43,9 д. а.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 578 сторінок, основний зміст роботи викладено на 397 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 45 рисунки (з них 3, займають 3 повні сторінки), 64 таблиці (з них 5 займають 5 повних сторінок) та 8 додатків, розміщених на 109 сторінках. Список використаних джерел налічує 665 найменувань, розміщений на 64 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** розкрито актуальність теми дисертації, її зв'язок з науковими програмами, планами, обґрунтовано мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, наукову новизну та практичну цінність отриманих результатів, висвітлено практичне значення та апробацію одержаних результатів.

У першому розділі «**Еволюція фінансових теоретичних конструкцій у соціальних системах**» виявлено основні характеристики і ознаки світової суспільної системи та системи України, що сформувалися у ХХІ ст. в епоху Постмодерну під впливом чинників епохи Модерну, обґрунтовано класифікацію етапів еволюції фінансових теоретичних конструкцій розвитку соціальних систем, висвітлено генезу, структуру, концептуальні засади державної фінансової політики соціального спрямування.

На основі узагальнення результатів низки наукових досліджень зарубіжних і вітчизняних учених з історичного, фінансового, соціологічного,

політологічного напрямів та через призму виокремлення підсистем суспільної системи, а саме економічної, соціальної, політичної, ментальної, військової, екологічної та захисту прав і свобод громадян висвітлено основні характеристики та ознаки (ціннісні, глобальні, спекулятивні і симуляційні, віртуальні) суспільної системи світової та окремих країн, зокрема України. Показано, що світовий розвиток відбувається із протиріччями у суспільстві та зазнає впливу різноманітних чинників. Це слугувало важливим теоретичним підґрунтям пізнання ознак суспільного розвитку в Україні як першооснови формування державної політики, зокрема й в частині її фінансової складової.

Ґрунтуючись на виконаному дослідженні, доведено особливе значення зовнішнього середовища, яке суттєво впливає на економічну, соціальну, військову системи і в залежності від впливу конкретних чинників формуються власні напрями розвитку, що відображається на усіх складових державної політики. Особливо наголошено на ролі Постмодерну, як наступної стадії суспільного розвитку, що логічно впливає та формується з урахуванням ознак попередньої стадії – епохи Модерну. Здійснена в роботі систематизація класифікацій етапів розвитку суспільств та визначення їх градацій й основних характеристик слугували в подальшому окресленню концептуальних засад державної фінансової політики соціального спрямування.

В контексті з'ясування місця України у світовому соціумі, здійснено порівняння деяких соціальних характеристик (ВВП на душу населення, заробітна плата, рівень інфляції, рівень безробіття) таких країн як Китай, США, Польща, Білорусь та України, де виявлено відставання України, що корелює з її місцем у глобальних соціальних індексах (табл. 1).

Таблиця 1

Місце України у глобальних соціальних індексах

	Назва індексу	Рік оприлюднення	Кількість країн	Місце України
1.	Глобальний індекс миру	2018	163	152
2.	Найбільш нещасні країни	2018	66	7
3.	Світовий рейтинг добробуту	2018	149	111
4.	Індекс людського розвитку	2018	189	88
5.	Індекс соціального розвитку	2018	146	64
6.	Індекс економічної свободи	2019	180	147
7.	Індекс щастя	2018	156	138
8.	Doing Business (легкість ведення бізнесу)	2018	190	71
9.	Рівень особистого багатства	2018	140	123
10.	Індекс глобальної конкурентоспроможності	2018	140	83

Джерело: складено за даними міжнародних організацій.

У роботі висвітлено еволюцію фінансових теоретичних конструкцій соціальних систем. На основі зіставлення з етапами розвитку суспільств, запропоновано класифікацію з виокремленням п'яти етапів, в межах яких виявлено специфіку формування відповідних фінансових теорій та концепцій з ідентифікацією за їхніми трьома групами: універсальні, векторні та

національні.

На базі виконаного змістовно-критичного аналізу наукових досліджень зарубіжних і вітчизняних учених розроблено теоретико-методологічний підхід до розкриття змісту та особливостей державної фінансової політики соціального спрямування. Він включає визначення принципів, висвітлення її генезису, а також понятійного апарату. Здійснено розмежування між поняттями «державна фінансова політика», «державна фінансова політика соціального спрямування». Остання представлена як важлива складова загальнодержавної фінансової політики, що розробляється і реалізується загальнодержавними органами влади та місцевого самоврядування згідно чинних міжнародних і вітчизняних нормативно-правових актів та, використовуючи державні фінансові ресурси, має сприяти забезпеченню кожному громадянину рівних умов для досягнення рівня добробуту згідно його можливостей.

З огляду на розроблений теоретико-методологічний підхід, обґрунтовано структуру державної фінансової політики за видами, суб'єктами в розрізі процесів її формування та реалізації, а також структуру державної фінансової політики соціального спрямування за інституціями, реципієнтами, соціальними галузями та за ознакою соціальної підтримки.

Доведено доцільність та розроблено концептуальні засади розвитку державної фінансової політики соціального спрямування, що передбачають їх розмежування на теоретичну і практичну складову (рис. 1).

Рис. 1. Концептуальні засади розвитку державної фінансової політики соціального спрямування

Джерело: розроблено автором.

Окреслені концептуальні засади мають слугувати розбудові

методологічного підґрунтя розвитку державної фінансової політики соціального спрямування та визначенню її стратегічних орієнтирів для реалізації в Україні в умовах викликів епохи Постмодерну та обраного євроінтеграційного вектору імперативів соціальної держави.

У другому розділі «**Методологічне забезпечення розвитку державної фінансової політики соціального спрямування**» розроблено теоретико-методологічні засади державної фінансової політики соціального спрямування, обґрунтовано імперативи фінансового забезпечення соціальних реформ, сформовано основи теорії громадських інституцій.

Аналізуючи теоретичні конструкції щодо фінансової політики епохи Модерну, обґрунтовано що в умовах Постмодерну мають бути розроблені нові методологічні підходи, які б враховували характеристики та ознаки цієї епохи. Для поглиблення наукових положень розвитку ефективної вітчизняної фінансової політики, яка б сприяла соціальному розвитку в нових умовах, особливої ваги набуває розробка адекватних теоретико-методологічних засад. Показано, що саме їх відсутність як основи майбутніх практичних механізмів реалізації, зумовила нинішній стан означеної фінансової політики, який не сприяє вирішенню її основних завдань. Конкретизація складових теоретико-методологічних засад фінансової політики соціального спрямування, представлена його базовою схемою (рис. 2), слугує важливою передумовою реалізації системного підходу як важливої частини методологічного апарату наукового дослідження.

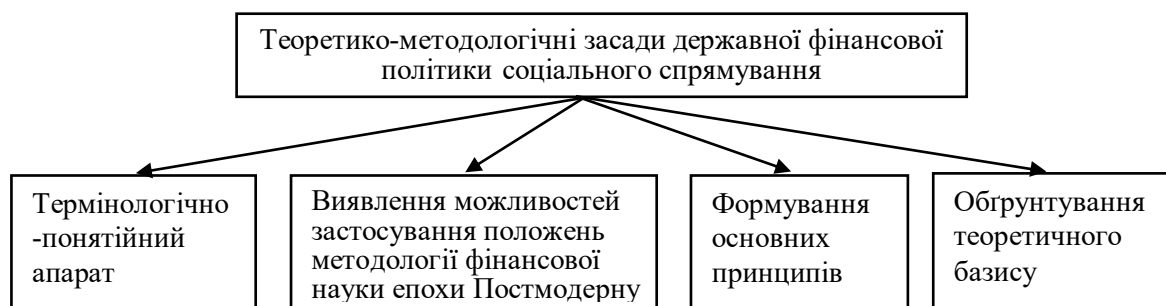

Рис. 2. Структура теоретико-методологічних засад державної фінансової політики соціального спрямування

Джерело: розроблено автором.

Доповнюючи та удосконалюючи термінологічно-понятійний апарат пропонованих засад, враховано сутнісне наповнення таких термінів і понять як «пільга», «методологія»; «соціальна пільга», «державна фінансова політика соціального спрямування», «механізм державно-приватного партнерства у галузях соціальної сфери», яке здійснено з врахуванням особливостей вітчизняної державної фінансової політики соціального спрямування. Логічно оцінюючи існуючі положення методології фінансової науки в епоху Постмодерну пропоновані зарубіжними науковцями, доведено, що вони можуть бути використані за таких умов: органічно «вписуються» у вітчизняні реалії; позитивно зарекомендували себе у подібних ситуаціях та зіставлені із нашими умовами; не протирічать ментальним проявам нашого народу. Зважаючи на пріоритетну роль принципів у формуванні зазначених засад, які спрямовані на

вирішення актуальних проблем розвитку цієї політики, визначено такі: врахування євроінтеграційного вектору розвитку України; використання наукового доробку зарубіжних та вітчизняних учених; застосування положень, які враховують характеристики та ознаки епохи Постмодерну, ментальність українського народу, оптимізацію обмежених фінансових ресурсів та варіативність положень в залежності від специфіки конкретної соціальної галузі. Дослідження специфіки вітчизняної фінансової політики показало необхідність формування нового теоретичного базису зазначеної методології і з метою соціального спрямування фінансової політики в межах соціальної моделі країни повинні бути сформовані умови для самореалізації потенціалу осіб працездатного віку та забезпечено фізіологічне існування інших категорій населення згідно реальних можливостей державних фінансових фондів та статусу реципієнта.

Згідно аналізу ефективності використання фінансових ресурсів у окремих соціальних галузях виявлено, що це фінансове забезпечення є недостатнім, а окремі реформи – малоефективними. Для забезпечення успішної реалізації реформ у соціальних галузях розроблено методичний підхід формування імперативів фінансового забезпечення соціальних реформ, який включає: врахування зарубіжного досвіду реалізації реформ, зокрема фінансовий аспект; наукове обґрунтування реформ; визначення напрямів фінансового забезпечення, обґрунтування достатнього обсягу фінансових ресурсів для реалізації реформ, визначення виконавців та термінів. Зважаючи на необхідність ефективного використання обмежених фінансових ресурсів, розроблено логіко-структурну схему механізму фінансового забезпечення реформ у соціальних галузях, де враховано вплив чинників зовнішнього і внутрішнього середовища, вектори суспільного розвитку України в епоху Постмодерну, стратегічні орієнтири реформ у соціальній системі, фінансове обґрунтування напрямів реформ. Доведено, що застосування цього підходу сприятиме удосконаленню та завершенню зазначених реформ.

З метою формування теоретико-методологічного забезпечення розвитку означеної фінансової політики, запропоновано основи теорії громадських інституцій і основні складові подано на рис. 3.

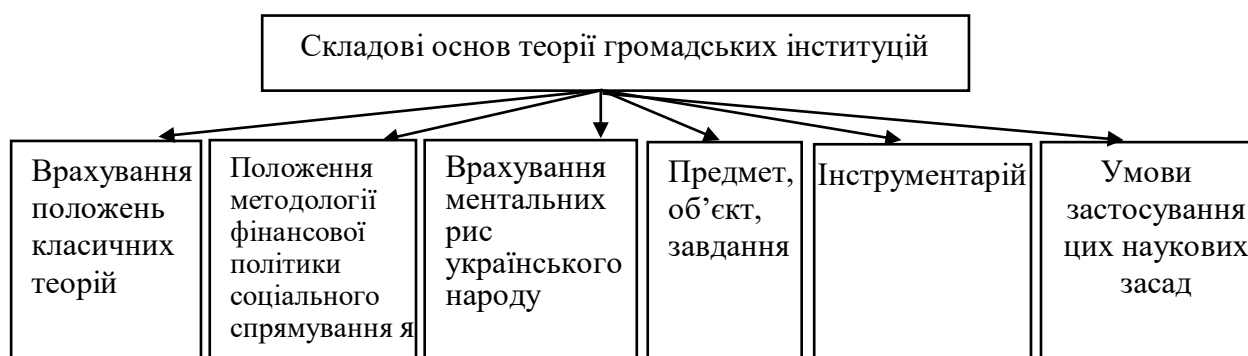

Рис. 3. Структура основ теорії громадських інституцій

Джерело: авторська розробка.

Наведено обґрунтування її складових, де об'єктом дослідження теорії є обсяги державних фінансових ресурсів, які формуються, затверджуються та

використовуються органами влади всіх рівнів у соціальній системі за обов'язкової участі громадських інституцій, а предметом – суспільні процеси, які виникають між державними органами влади та населенням з приводу формування та використання державних фінансових ресурсів у соціальній системі, зокрема бюджетних, з перманентною участю громадських організацій. Завданнями є: розробка теоретико-методологічних положень, які обґрунтовують необхідність контролю; формування ефективних схем, моделей організації контролю; обґрунтування принципів громадського контролю; розробка необхідного інструментарію щодо здійснення контролю; висвітлення специфіки контролю в сучасних реаліях України; визначення необхідного ресурсного забезпечення. Для реалізації основ розроблено пропозиції щодо формування умов їх застосування, що слугуватиме доповненню теоретичного базису державної фінансової політики соціального спрямування, створенню умов раціонального використання державних фінансових ресурсів в соціальній системі і удосконалюватиме відповідні теоретичні положення фінансової науки та сприятиме визначенню напрямів розвитку фінансової політики.

У третьому розділі «Ефективність використання державних фінансових ресурсів в соціальній системі» здійснено оцінювання використання коштів Зведеного бюджету України в соціальних галузях, розкрито особливості фінансового забезпечення окремих соціальних галузей та обґрунтовано результативність механізму громадського контролю за використанням коштів соціального призначення.

Для оцінювання використання коштів на соціальні потреби розроблено методичку, яка включає аналіз динаміки ВВП, виконання комплексного аналізу видатків Зведеного бюджету України в розрізі виконання функцій держави, передбачає розробку пропозицій по удосконаленню бюджетного фінансування. Для виявлення динаміки видатків на соціальні потреби виконано їх зіставлення за відповідні роки (табл. 2).

Таблиця 2

**Видатки ЗБУ в розрізі виконання соціальних функцій держави
за 2011–2018 рр. (млн грн)**

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Житлово-комунальне господарство	8679,3	20059,6	7704,7	17808,5	15700,4	17547,5	27187,5	30345,5
Охорона здоров'я	48961,6	58453,9	61568,8	57150,1	71001,1	75503,4	102392,4	115852,0
Духовний та фізичний розвиток	10754,9	13639,6	13661,2	13857,7	16228,3	16897,8	24342,3	28993,1
Освіта	86253,6	101560,9	105538,7	100109,5	114193,5	129437,7	177915,8	210032,3
Соціальний захист та соціальне забезпечення	105434,8	125306,9	145062,6	138004,7	176339,8	258326,1	285761,7	309363,6
Разом	260084,2	310020,9	333536,0	326930,5	393463,1	497712,5	617599,7	694586,5

Джерело: складено за даними державних статистичних органів

Аналіз цієї динаміки засвідчив неритмічність та спадні тенденції у

фінансуванні соціальних потреб, що дає змогу зробити висновок про відсутність науково обґрунтованих засад розвитку соціальної системи та незначну роль фінансової політики. Оскільки обсяги видатків, які направляються із Зведеного бюджету України на фінансування соціальних галузей загалом, залежить від динаміки зростання економіки, тому здійснено аналіз динаміки ВВП, протягом 2011–2018, де виокремлено три різні періоди: 2011–2013 – період відносного стабільного розвитку економіки; 2014 – особливо складний період, коли відбулась «революція Гідності», вторгнення Росії на територію України, інші складні соціальні процеси; 2015–2018 – посткризове відновлення суспільства, але за тяжких наслідків, викликаних російською агресією, що загалом, спричинило складний суспільний стан.

Доведено, що видатки, забезпечуючи відповідні соціальні галузі фінансовими ресурсами, сприяють економічному розвитку та виявлено наскільки є тісною залежність між обсягами фінансових ресурсів, які використовуються в окремих соціальних галузях та ВВП. Дослідження виконано із використанням кореляційного аналізу за період 2011–2018 у галузях охорони здоров'я, освіти та соціальному захисті і соціальному забезпеченні (рис. 4).

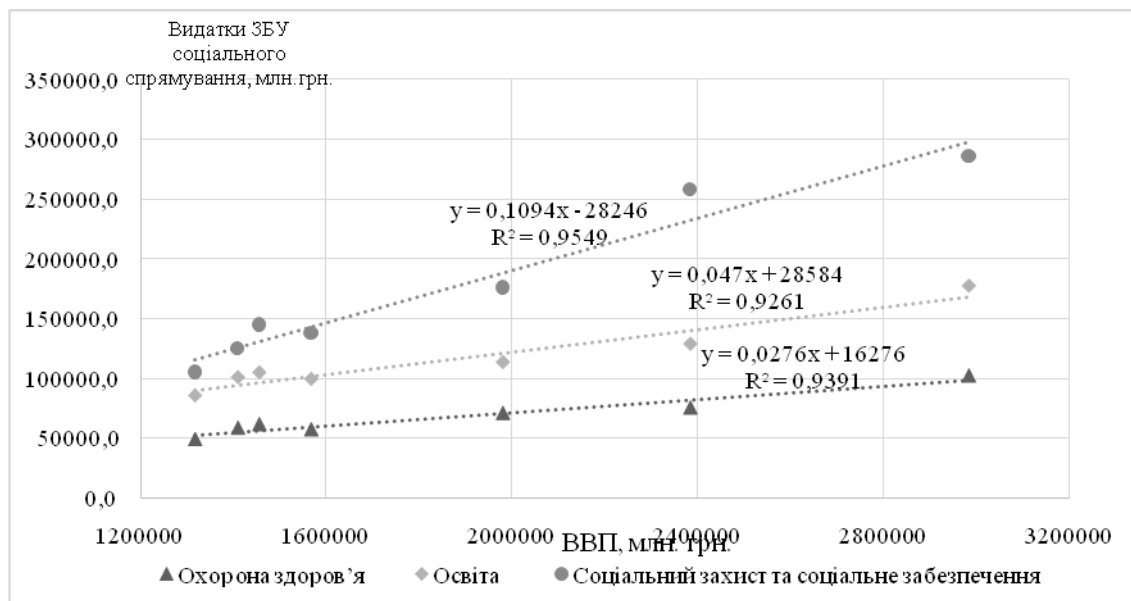

Рис. 4. Вплив видатків на охорону здоров'я, освіту та соціальний захист та соціальне забезпечення щодо збільшення ВВП

Джерело: розраховано автором.

Оскільки коефіцієнти парної кореляції – R^2 в галузях охорони здоров'я (0,9391), освіти (0,9261), соціальному захисті та соціальному забезпеченні (0,9549) практично наближаються до 1, то це означає тісний кореляційний зв'язок між видатками цих галузей та обсягами ВВП. Зазначено, що ці галузі, як основа соціальної інфраструктури, відіграють важливу роль у формуванні ВВП.

Згідно розробленого наукового підходу виконано аналіз використання коштів у соціальних галузях, де з врахуванням чинників впливу зовнішнього та внутрішнього середовища виокремлено та обґрунтовано особливості їх

фінансового забезпечення, зокрема в дошкільних навчальних закладах, вищих навчальних закладах, структурах охорони здоров'я, житлово-комунального господарства, духовного та фізичного розвитку, Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування України, а також щодо доходів населення, де виявлено відповідні особливості, які полягають у такому: відсутність скоординованої стратегії розвитку цих галузей, що формує проблеми щодо їх незадовільного функціонування; відсутність реально сформованої бюджетної резолюції, зокрема щодо визначення напрямів розвитку соціальних галузей на три найближчі роки зумовлює хаотичність формування відповідних бюджетних програм; фінансові взаємовідносини України із МВФ щодо соціальних галузей, негативно сприймаються суспільством по причині перманентного зростання тарифів на житлово-комунальні послуги без адекватного компенсаційного механізму; низький рівень оплати праці змушує наших співвітчизників емігрувати за кордон, що загалом, є негативним явищем, і має складні демографічні наслідки. Беручи до уваги зазначені особливості, доведено що вони суттєво впливають на розвиток всієї соціальної системи та зумовлюють неефективність фінансової політики.

Показано, що в сучасних умовах, які сформувались в епоху Постмодерну, роль громадського контролю за використанням ресурсів, особливо фінансових, які перебувають у підпорядкуванні державних органів влади зростає. Це обумовлюється недосконалістю державного апарату, який сформовано із конкретних державних службовців, які в окремих випадках діють не завжди в інтересах держави, що призводить або до неефективного, нецільового використання коштів або до корупційних дій. В Україні ця проблема є особливо актуальною, зважаючи на значні, у порівнянні із іншими державами, рівні тіньової економіки та корупції, тому для її вирішення розроблено механізм громадського контролю за формуванням та використанням державних коштів соціального призначення, який структурно включає шість блоків, зокрема: отримання інформації щодо можливого неефективного (нецільового, витратного, корупційного) витрачання державних фінансових ресурсів або фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування; визначення громадської організації, яка буде здійснювати відповідну перевірку; види забезпечення; організація перевірки; результати перевірки; інформування громадськості про заходи, отриманий ефект за результатами контролю. У межах співпраці щодо соціальних проєктів, доведено необхідність залучення відповідних фахівців і в цьому контексті обумовлено спільні дії громадських інституцій із місцевими органами влади та визначено доцільність такої співпраці, що сприятиме здійсненню ефективного контролю за використанням фінансових ресурсів.

У четвертому розділі «Домінанти державної фінансової політики у соціальних галузях» виявлено проблеми фінансової політики та напрями їх вирішення, здійснено із застосуванням методів економіко-математичного моделювання оптимізацію соціальних пільг та державних соціальних стандартів для окремих категорій населення та змодельовано обсяги

фінансових ресурсів для окремих соціальних галузей та верств населення.

Зважаючи, що вагомий вплив на процеси розвитку державної фінансової політики соціального спрямування здійснюють негативні чинники зовнішнього та внутрішнього середовищ, виявлено причини виникнення проблем, які генеруються відповідними чинниками за історичним, ментальним, фінансовим, юридичним аспектами. З використанням системного методу сформовано схему генерування та впливу негативних чинників зовнішнього і внутрішнього середовища на зазначену політику, здійснено класифікацію проблем за вісьмома ознаками та обґрунтовано структурну схему причин виникнення можливих проблем щодо фінансової політики. Беручи до уваги, що однією із вагомих проблем фінансової політики є корупція, з'ясовано її генезис, відображено її обсяги в Україні та визначено негативну роль у розвитку соціальних галузей.

З огляду на важливе значення пільг у розвитку соціальної системи, розроблено підхід щодо їх оптимізації (рис. 5).

Рис. 5. Структура науково-методичного підходу оптимізації пільг

Джерело: розроблено автором.

Використовуючи запропонований підхід, виявлено недоліки існуючих схем формування та надання пільг, недосконалість законодавства, відсутність необхідних фінансових ресурсів на їх виплату тощо. Доведено, що зважаючи на значну кількість реципієнтів, які отримують пільги, є необхідним: упорядкування пільг за статусом їх отримувачів; запровадження електронної реєстрації реципієнтів; надання пільг лише за адресним принципом і тим, хто їх реально потребує. Здійснено наукове обґрунтування пільг, з визначенням розміру нормативів, обсягів пільг для реципієнтів певної верстви населення, способів призначення та відміни пільг тощо. Зважаючи на суспільну актуальність щодо фінансування специфічних реципієнтів, проаналізовано обсяг видатків для чорнобильців (табл. 3).

Виявлено, що по витрати за цією програмою фінансування, згідно початкового варіанту Державного бюджету України, здійснювались неритмічно – від початкового значення у 2,46 млрд. грн у 2011 р. до зменшення – 2,15 млрд грн у 2015 та 1,92 млрд грн у 2016–2018. Водночас, практичні потреби були більшими, і вони профінансовані у 2011 та 2017–2018 роках. Згідно затверджених даних у Державному бюджеті України, (до зменшення у 2015 і практично при незмінних обсягах 2017–2018) вони відповідають тенденції

зменшення чисельності осіб, які постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи.

Таблиця 3

Обсяг видатків за бюджетною програмою «Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» у 2011–2018 роках (тис. грн)

Рік	Передбачено ДБУ	Передбачено змінами, внесеними перерозподілом коштів міжбюджетних програм	Обсяг використаних коштів
2011	2 464 301,1	2 570 914,0	2 546 534,2
2012	2 592 701,1	2 594 519,6	2 588 458,5
2013	2 623 198,1	2 623 198,1	2 616 955,8
2014	2 623 153,5	2 623 153,5	2 398 582,0
2015	2 146 656,5	1 794 602,0	1 714 154,8
2016	1 919 662,5	1 890 778,9	1 864 025,4
2017	1 919 662,5	2 072 273,1	2 045 982,3
2018	1 919 662,5	2 147 035,7	2 142 287,9

Джерело: Статистичні дані Міністерства соціальної політики України.

Однак, зважаючи на інфляцію протягом цих років, фактично відбулось значне реальне зменшення фінансування цієї категорії реципієнтів щодо обсягів видатків.

Для визначення оптимізаційних потоків між донорами та реципієнтами, які визначають обсяги фінансових ресурсів для соціальних пілг з використанням методу лінійного програмування використано таку формулу.

$$O = \frac{F_o + \sum_{i=1}^n F_o x_1}{S_1 + \sum_{i=1}^m S_1 x_1} \rightarrow \min(\max) \quad (1)$$

де: O – оптимізаційні потоки (у відсотковому або абсолютному значенні);

F_o – донори, які надають фінансові ресурси;

S_1 – реципієнти, які отримують фінансові ресурси;

x_1 – обмеження за фінансовими ресурсами;

$\min$ – мінімізація моделі (відносно донорів);

$\max$ – максимізація моделі (відносно реципієнтів).

Зважаючи на важливу суспільну роль державних соціальних стандартів практично для всіх верств населення, виявлено що їх розмір у щорічному вимірі (якщо таке відбувається) визначається не науково обґрунтованими підходами, а реальними можливостями державних фінансових ресурсів. Повністю ця проблема може бути вирішена лише за умови достатнього забезпечення відповідними фінансовими ресурсами. Розроблено науково обґрунтовані підходи щодо їх розрахунку та обґрунтовано, що необхідно у максимально допустимій мірі наближувати нормативи та обсяги виплат до принципу справедливості. Структуру цього підходу подано на рис. 6.

Для порівняння окремих соціальних стандартів, зокрема мінімальної

заробітної плати в Україні від аналогічних у окремих європейських країнах та інших країнах світу, здійснено відповідне зіставлення, де виявлено рівень зменшення в Україні у декілька разів.

Рис. 6. Структура науково-методичного підходу до оптимізації соціальних стандартів

Джерело: розроблено автором.

Для визначення необхідних обсягів коштів на соціальні видатки здійснено відповідний прогноз за двома напрямками – нормативним та реалістичним на період до 2021, де в основу аналізу покладено затверджені нормативно-правові акти, зокрема Бюджетна резолюція на 2019–2021 рр. та відповідні закони, які регламентують нормативні витрати із бюджетних ресурсів щодо освіти та науки. Згідно з реалістичним сценарієм встановлено, що питома вага соціальних видатків у найближчі три роки не зазнає суттєвих змін, тому питому вагу кожної із статей видатків на соціальні галузі спрогнозовано методом експоненційного згладжування, оскільки у даних значно виражений лінійний тренд. Експоненційне згладжування – це метод прогнозування часових рядів, при якому враховується старіння інформації по мірі віддалення від прогнозного періоду. Тому кожен елемент (рівень) часового ряду згладжується за допомогою зваженої плинної середньої, причому вага її зменшується по мірі віддалення від кінця ряду:

$$S_t = \alpha y_t + (1 - \alpha) S_{t-1}, 0 \leq \alpha \leq 1, S_1 = y_1, \quad (2)$$

де: y_t – значення вихідного часового ряду,

α – параметр згладжування,

S_t – згладжений часовий ряд.

Здійснення цього порівняння дає змогу дійти висновку, що за нинішньої динаміки зростання цих витрат не задовольняє вимог нормативно-правових актів та орієнтирів обсягів фінансування запропонованих експертами. Відхилення від необхідних нормативних обсягів за всіма соціальними видатками протягом 2019–2021 років представлено на рис. 7.

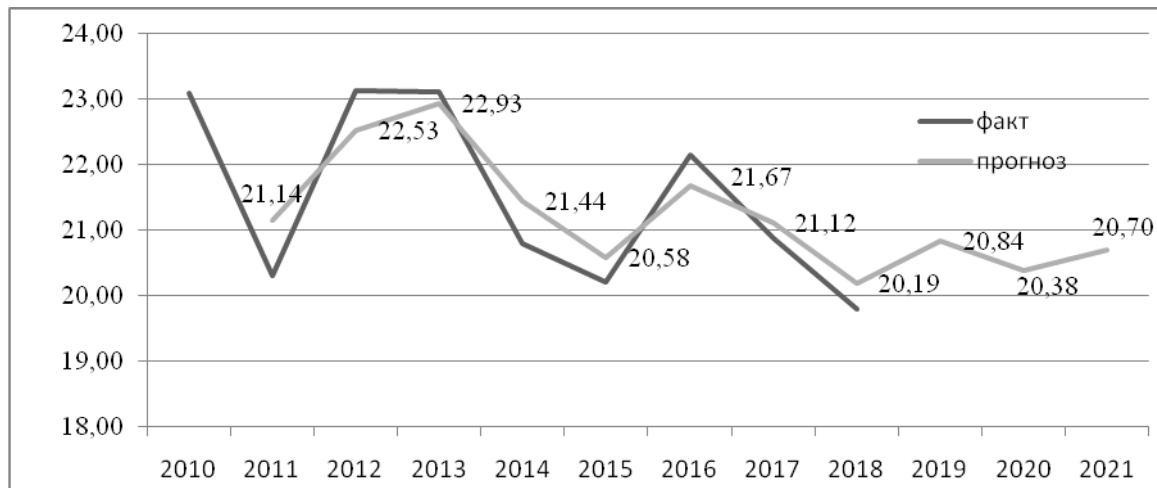

Рис. 7. Прогноз питомої ваги соціальних витрат у % до ВВП методом експоненційного згладжування.

Джерело: розраховано автором.

У результаті моделювання розраховано відповідні обсяги витрат, які повинні стати орієнтирами щодо фінансування досліджуваних галузей та формувати вектори розвитку державної фінансової політики та доведено, що забезпечення функціонування соціальних галузей є основою ефективної державної фінансової політики соціального спрямування.

У п'ятому розділі «**Напрями розвитку державної фінансової політики соціального спрямування**» здійснено формування та з'ясовано передумови реалізації наукових положень доктрини державної фінансової політики, обґрунтовано фінансовий механізм державно-приватного партнерства, розроблено модель впровадження зарубіжного досвіду фінансування соціальних програм.

Щодо фінансових теоретичних конструкцій, доведено, що в різні періоди в окремих країнах пріоритетними визнавались окремі із них, хоча зазвичай, вони застосовувались в комплексі. Зважаючи на необхідність суттєвого удосконалення функціонування державної фінансової політики соціального спрямування, запропоновано наукові положення доктрини державної фінансової політики з акцентом на соціальний напрям (рис. 8).

Зазначені наукові положення базуються на такому теоретичному базису: врахуванні досвіду вирішення фінансових проблем попередніми поколіннями нашої держави; розробленій стратегії суспільного розвитку (орієнтовно на десять років) із відповідним ресурсним, зокрема фінансовим забезпеченням; впровадженні професійного державного кадрового менеджменту, який здатен вирішувати стратегічні і тактичні завдання; активізації регіонального розвитку шляхом формування регіональних програм узгоджених із загальнонаціональними та регіональним фінансовим забезпеченням; суттєвого зменшення рівня корупційних проявів, що сприятиме формуванню сприятливого інвестиційного клімату. Такий підхід обумовлюється мінливими умовами Постмодерну, негативними чинниками зовнішнього середовища, а також реформуванням всієї суспільної системи загалом.

Рис. 8. Складові наукових положень доктрини фінансової політики

Джерело: авторська розробка.

Формування та застосування визначених наукових положень постає важливим загальнодержавним завданням згідно таких аргументів: обґрунтовуються стратегічні напрями розвитку фінансової політики; ефективно використовуються обмежені державні фінансові ресурси; комплексно обумовлюється взаємодія основних складових державної фінансової політики соціального спрямування та формуються умови для вирішення основних проблем соціальних галузей.

Серед важелів державної фінансової політики соціального спрямування, які забезпечують її функціонування та розвиток вагомую роль відіграє фінансовий механізм державно-приватного партнерства. Державно-приватне партнерство, використовуючи відповідні фінансові ресурси, формує та забезпечує соціальний розвиток конкретної територіальної громади, регіону, а в окремих випадках – всієї країни з метою реалізації програм економічного і соціального розвитку розроблено логіко-структурну схему зазначеного фінансового механізму яка включає: рівні реалізації фінансового механізму, стратегічні і тактичні цілі розвитку конкретної адміністративної одиниці, моніторингово-аналітичні центри формування проєктів, визначення конкретного проєкту із урахуванням видів забезпечення, фінансових методів, фінансових важелів і інструментів, і супроводу проєктів.

Фінансовий механізм державно-приватного партнерства – це складова загальнодержавного фінансового механізму, яка має відповідні методи та засоби, що формують та реалізують визначені законодавством форми співпраці між державними органами влади, органами місцевого самоврядування, з одного боку та структурами бізнесу – з іншого в частині реалізації соціально-економічних проєктів в окремій територіальній громаді, регіоні або країні в

цілому. Запропоноване тлумачення цього поняття є складовою структури механізму державно-приватного партнерства. Зазначено, що застосовувана термінологія відображає чинну нормативно-правову базу, хоча також у фаховій літературі застосовується поняття «публічно-приватного партнерства».

Обґрунтовано, що соціальні програми протягом всієї еволюції людства відігравали надзвичайно важливу роль у функціонуванні та розвитку суспільства, і тому аналіз світового, в тому числі і вітчизняного досвіду є важливим теоретичним підґрунтям щодо формування сучасних соціальних програм за ієрархічними рівнями, зокрема схем їх фінансового забезпечення. Кожна країна в ході своєї еволюції намагалася застосовувати найбільш ефективні (з урахуванням тогочасних умов) соціальні програми та відповідні джерела фінансового забезпечення. Для впровадження зарубіжного досвіду фінансування соціальних програм особливого значення набуває теоретичний інструментарій, перелік складових якого відображено на рис. 9.

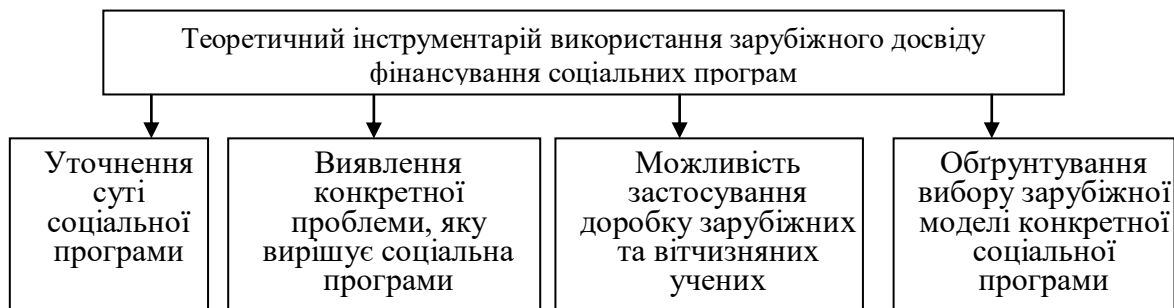

Рис. 9. Формування теоретичного інструментарію впровадження моделей зарубіжних програм.

Джерело: узагальнено автором.

Впровадження тієї чи іншої моделі передбачає розрахунок економічного та соціального ефекту. Економічний ефект визначається як додаткові надходження до відповідних бюджетів, обсяги виплачених заробітних плат на створених робочих місцях, відрахування до соціальних фондів, а також створеного ВВП, у тому числі регіонального валового продукту. Соціальний ефект полягає у чисельності створених робочих місць, кількості реалізованих проєктів, місць для відпочинку, охопленні соціальними заходами місцевого населення тощо. Обґрунтовано, що за умови доцільності реалізації моделей цих програм з боку органів державної влади або місцевого самоврядування мають здійснюватись подальші дії – включення цих програм у місцеві бюджети, програми соціально-економічного розвитку. Обов'язковою умовою їх реалізації є наявність відповідних фінансових ресурсів. Впровадження конкретних моделей соціальних програм з використанням зарубіжного досвіду є вагомим важелем соціального розвитку конкретної адміністративної одиниці.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі теоретично узагальнено та запропоновано нове вирішення актуальної наукової проблеми – поглиблення теоретико-методологічних засад та розробка практичних рекомендацій, спрямованих на розвиток державної фінансової політики соціального спрямування в умовах євроінтеграційного курсу України епохи Постмодерну. Отримані наукові

положення та рекомендації практичного змісту полягають у такому.

1. Аргументовано, що епоха Модерну, яка характеризувалась дотриманням існуючих кордонів між країнами, виконанням міжнародних угод, превалювання моральних цінностей закінчилась у середині ХХ ст., нині формуються нові суспільних процеси згідно умов епохи Постмодерну. Обґрунтовано, що при визначенні напрямів розвитку державної фінансової політики соціального спрямування важливо враховувати нові засади співіснування держав, які генерує Постмодерн. Систематизація праць зарубіжних і вітчизняних учених дало змогу виявити характеристики та ознаки світової суспільної системи в розрізі визначених семи підсистем – політичної, військової, економічної, екологічної, соціальної, ментальної та захисту прав і свобод громадян, а також за ціннісними, глобальними, спекулятивними і симуляційними та віртуальними ознаками. Виявлено наслідки епохи Постмодерну щодо таких країн як США, Китаю, Польщі, Білорусі та України. Обґрунтовано, що в Україні не зроблено ґрунтовних висновків із викликів Постмодерну, допущено безліч прорахунків, які не сприяли її пристосуванню до нових умов. Як наслідок – рівень добробуту українського населення є одним із найнижчих у Європі. Обґрунтовано, що ці характеристики та ознаки формують теоретичний базис щодо визначення місця та можливостей стратегічного розвитку фінансової політики соціального спрямування в умовах епохи Постмодерну.

2. Доведено, що фінансова політика в сучасних реаліях має формуватися на історичному підґрунті з органічним поєднанням прагматики та наукового доробку учених. Нині нащадками майже забутих праць мислителів, державних діячів, учених – як вітчизняних, так і зарубіжних щодо цієї фінансової політики. Тому з'ясування еволюції фінансових теоретичних конструкцій щодо розвитку соціальної системи постає необхідною умовою сучасного функціонування та розвитку державної фінансової політики соціального спрямування. Використовуючи доробок учених, розроблено класифікацію етапів еволюції фінансових теоретичних конструкцій в межах етапів становлення та розвитку суспільств – Доантичного, Античного, Премодерну, Модерну та Постмодерну. Обґрунтовано, що використання цієї класифікації в комплексі сприятиме розумінню суті цієї політики, зокрема при аналізі використання фінансових ресурсів соціальної системи, а також при формуванні національних теоретичних конструкцій щодо обґрунтування напрямів розвитку державної фінансової політики.

3. Систематизуючи існуючі теоретико-методологічні підходи та аналізуючи прагматику і погляди учених щодо сутності фінансової політики, здійснено розмежування між поняттями «фінансова політика в державі», «державна фінансова політика» та «державна фінансова політика соціального спрямування» з відповідними визначеннями. Доведено, що державна фінансова політика соціального спрямування має доволі розгалужену структуру, яка пронизує всю суспільну систему. Водночас, наявні можливості цієї фінансової політики є обмеженими, а рівень соціальної підтримки окремих

малозабезпечених верств населення – низьким, по причині незначних фінансових (зокрема, бюджетних) ресурсів, які спрямовуються на соціальні потреби. Запропонований теоретико-методологічний підхід розкриває специфіку державної фінансової політики соціального спрямування, висвітлюючи її генезис, структуру, концептуальні засади розвитку. Доведено, що в умовах Постмодерну розвиток цієї політики має бути спрямований на вирівнювання диспропорцій у розподілі державних доходів, сприяти реалізації потенціалу населення у забезпеченні добробуту, підтримуючи тих громадян, хто реально потребує фінансової допомоги. Розробка такого підходу базувалася на принципах прозорості, пріоритетності вирішення завдань, ефективності, гармонійності, адаптації до мінливих умов Постмодерну, відповідальності керівників державних структур за визначені напрями діяльності, контролю за використанням фінансових ресурсів. У підсумку з використанням цього підходу формуються умови для поліпшення функціонування і забезпечення розвитку цієї фінансової політики.

4. Для ефективного функціонування та розвитку фінансової політики особливе значення має досконале методологічне забезпечення, через відсутність якого не вдалося сформувати ефективну фінансову політику в Україні. Оцінюючи праці зарубіжних та вітчизняних учених зроблено висновок, що методологічні положення фінансової політики епохи Модерну не можуть бути її теоретичним підґрунтям у сучасних умовах Постмодерну не лише в Україні, але й в інших країнах по причині суттєвих відмінностей між цими епохами. Доведено, що в архітектоніці суспільної системи, методологічно значимим є не просто соціальна спрямованість фінансової політики, а врахування її ролі, як об'єднуючої компоненти складових суспільної системи. Основу цього методологічного забезпечення повинні складати положення методології фінансової науки епохи Постмодерну, основні принципи та теоретичний базис. Базуючись на доробку вітчизняних та зарубіжних учених запропоновано теоретико-методологічні засади державної фінансової політики соціального спрямування, які включають: застосування тих теорій, концепцій, моделей щодо функціонування фінансової політики які передбачають використання досвіду розвинених країн та власного минулого досвіду; врахування ментальності українського народу; особливості суспільного устрою; характеристики комунікативних відносин. Запропонована методологія сформована на основі уточненого понятійного апарату та обґрунтованих теоретичних конструкціях.

5. Оцінюючи реалії здійснених реформ у соціальній системі виявлено, що вони є незавершеними, довготривалими, з відсутністю чітко обумовленої теоретичної конструкції, згідно якої вони проводяться. Доведено, що для ефективного розвитку соціальної системи вагоме значення має наукове обґрунтування реформ. З метою фінансового забезпечення таких реформ та вирішення виникаючих проблем, сформовано методичний підхід щодо відповідних імперативів з розробкою основних положень, що передбачають теоретичний і практичний напрями та враховують умови, характеристики,

чинники впливу й вектори суспільного розвитку. Теоретичні напрями включають формування базису реформ, визначення напрямів забезпечення, обґрунтування достатніх обсягів фінансових ресурсів для реалізації зазначених реформ та визначення термінів, а практичні – механізм фінансового забезпечення цих реформ. Запропонований підхід покладено в основу розробки стратегічних напрямів розвитку державної фінансової політики соціального спрямування.

6. З метою удосконалення фінансового контролю за використанням державних коштів, зокрема бюджетних, розроблено основи теорії громадських інституцій, наукова цінність яких полягає в тому, що існуючі державні контролюючі органи не спроможні забезпечити ефективний контроль за рухом державних коштів. Цим обумовлюється необхідність залучення громадських структур до процесу формування і використання державних коштів, що широко практикується в зарубіжних країнах. Визначено структуру основ теорії: об'єкт, предмет, зміст, основні складові, умови реалізації, залучення громадських структур до процесу формування та використання державних фінансових ресурсів що сприятиме доповненню теоретичного базиса цієї фінансової політики та ефективному використанню цих ресурсів шляхом зменшення їх нецільового використання та рівня корупційних зловживань.

7. Зважаючи, що динаміка рівня фінансування соціальних галузей за рахунок коштів Зведеного бюджету України є важливим індикатором розвитку соціальної системи, для оцінки цього рівня та визначення ефективності використання зазначених коштів розроблено відповідну методику. Вона передбачає аналіз: динаміки ВВП України протягом 2011–2018; аналіз видатків Зведеного бюджету України; динаміки основних показників соціальної системи; виявлення специфіки видатків головних розпорядників бюджетних коштів, причетних до соціальних галузей; порівняння видатків на соціальний захист у країнах ЄС та в Україні по відношенню до ВВП; визначення впливу окремих соціальних видатків на збільшення ВВП. Виявлені на основі методики причини неефективного і недостатнього фінансування окремих соціальних галузей формують основу розробки пропозицій з поліпшення їх фінансового стану.

8. Доведено вагомість для функціонування соціальних галузей особливостей їх фінансування. Обґрунтовано науковий підхід щодо виявлення таких особливостей. Ним передбачено аналіз динаміки фінансування, оцінювання ефективності використання витрачених коштів з обґрунтуванням позитивних та негативних ознак, оцінку цієї динаміки, врахування методів фінансової політики, що слугувало основою формування пропозицій щодо поліпшення фінансування цих галузей. До таких особливостей віднесено: відсутність оптимально сформованої бюджетної резолюції; співпраця України із МВФ щодо національних особливостей фінансування соціальних галузей, загалом, негативно сприймаються суспільством; низький рівень оплати праці, як негативне явище, зумовлює складні демографічні наслідки. Врахування виокремлених особливостей використано при обґрунтуванні напрямів розвитку

фінансової політики, зокрема наукових положень доктрини державної фінансової політики соціального спрямування.

9. Забезпечення ефективного використання обмежених фінансових ресурсів, що спрямовуються на соціальні потреби, обумовлює необхідність формування якісного нового механізму контролю за використанням цих ресурсів. Реалізуючи це завдання, розроблено механізм громадського контролю за використанням фінансових ресурсів за окремими соціальними видатками, який враховує: теоретико-методологічні положення теорії громадських інституцій; виявлення місця громадських інституцій, які можуть здійснювати контролюючі дії щодо бюджетних ресурсів у соціальній системі та передбачає юридичне, організаційне, кадрове забезпечення, зокрема залучення фахівців різного профілю для контролю за використання державних фінансових ресурсів. Застосування цього механізму сприятиме формуванню дієвих схем запобігання корупційним проявам та інформуванню громадськості про виявлені порушення фінансового законодавства.

10. Розроблено схему структуризації проблем, що перманентно виникають у процесі розвитку сучасної державної фінансової політики соціального спрямування, які класифіковано за сімома напрямками, де особливу увагу приділено корупції, як суттєвій національній проблемі, яка вагомо впливає на суспільний розвиток, зокрема соціальної системи. Для зменшення негативного впливу зазначених проблем запропоновано конкретні заходи, застосування яких дає змогу формувати превентивні механізми щодо виникнення проблем, обумовлених впливом негативних чинників зовнішнього і внутрішнього середовищ та здійснювати їх оцінку при формуванні напрямів розвитку фінансової політики. Доведено, що реалізація таких заходів, які враховуватимуть поточні реалії та перспективні напрями суспільного розвитку України, будуть тією базою, що у майбутньому забезпечить розвиток соціальної системи, наблизить її до відповідних стандартів розвинених країн.

11. До головних чинників вирівнювання життєвого рівня окремих верств віднесено соціальні пільги. Розроблений науково-методичний підхід щодо оптимізації соціальних пільг для визначених нормативно-правовим актами верств населення, який базується на ґрунтовному аналізі формування обсягів відповідних фінансових ресурсів для конкретних реципієнтів, виявленні проблемних аспектів, їх причин та розробці обґрунтованих положень щодо формування ресурсів для цих пільг, врахуванні реального стану суспільного розвитку та максимально можливих обсягів фінансування є реальним для використання у конкретному бюджетному році для цих верств населення.

Наголошено на наявності значної кількості соціальних стандартів – від міжнародних до рівня господарюючих суб'єктів, що вимагає розробки науково-методичного підґрунтя для забезпечення їх ефективності. Обумовлено сукупність відповідних параметрів що характеризують соціальні стандарти на міжнародному рівні, рівні окремої країни, рівні господарюючих суб'єктів та організацій. Обґрунтовано, що в Україні основні соціальні стандарти (мінімальна заробітна плата, мінімальний прожитковий мінімум, мінімальна

пенсія) ледве забезпечують фізіологічне існування людини, що потребує їх заміни. З цією метою розроблено підхід, який визначає структуру, враховує існуючу прагматику, передбачає розробку логіко-структурної схеми оптимізації, відповідного методичного забезпечення та визначає реальні фінансові можливості, що сприятиме оптимізації схем використання державних фінансових ресурсів та поліпшенню соціального забезпечення відповідних реципієнтів.

12. Виявлена несприятлива ситуація щодо формування фондів фінансових ресурсів в окремих соціальних галузях. Для визначення необхідних обсягів фінансових ресурсів для окремих соціальних галузей розроблено економіко-математичну модель. Вона побудована з врахуванням динаміки загальних видатків Зведеного бюджету України та видатків на соціальні потреби, індикативних прогнозних показників економічного і соціального розвитку України на період 2019–2021 рр., що дало змогу визначити такі обсяги за нормативним і реалістичним сценарієм на ці роки. Застосування цієї моделі сприятиме зіставленню прогнозних і фактичних показників для відповідного коригування та пошуку необхідних фінансових ресурсів.

13. Аргументовано потребу обґрунтування теоретичного базису розвитку фінансової політики соціального спрямування та сформовано наукові положення її доктрини, в основу яких покладено доробок зарубіжних і вітчизняних учених, еволюцію теоретичних конструкцій фінансової науки, необхідність вирішення наявних проблем та зміни існуючих підходів щодо формування стратегічних нормативних актів. Наукові положення доктрини: передбачають відповідні етапи дослідження, зокрема аналітичну оцінку суспільного стану та допущених помилок у фінансовій системі; враховують економічні стратегічні орієнтири України; передбачають формування теоретичних положень, що базуються на п'яти принципах, розробленій структурі; направлені на реалізацію реформ у соціальній системі; орієнтовані на загальноєвропейські цінності; передбачають умови застосування.

14. Доведено, що реалізація окремих проектів державно-приватного партнерства в Україні має базуватися на науково обґрунтованому механізмі, який повинен увібрати в себе кращі взірці, які є ефективними в зарубіжних країнах. Наголошено, що реалізація такого завдання ускладнюється існуючими проблемами суспільного розвитку, проте альтернативи державно-приватному партнерству для забезпечення динамічного розвитку на ієрархічних рівнях суспільної системи немає, що потребує спільних дій державних органів влади, місцевого самоврядування, громадських організацій та підприємницьких структур. На основі узагальнення зарубіжного досвіду державно-приватного партнерства розроблено механізм його впровадження в Україні. Він сформований з урахуванням специфіки розвитку регіонів України та відповідного адаптаційного механізму. Окреслено результати впровадження механізму державно-приватного партнерства серед яких: створення нових робочих місць; забезпечення більш комфортних умов проживання в конкретному населеному пункті; залучення членів громади до участі в

управлінні фінансовими ресурсами; збільшення надходжень до місцевих бюджетів.

15. Аналіз світового досвіду щодо варіантів реалізації соціальних програм дав змогу виявити чотири основні напрями фінансування: 1) програми соціального добробуту та забезпечення; 2) соціально-демографічні програми; 3) програми, зосереджені на соціалізації сфери охорони здоров'я та підвищенні доступності послуг; 4) комплексні програми. Для застосування відповідних програм розроблено модель впровадження зарубіжного досвіду, адаптовану до вітчизняних реалій і яка враховує соціально-економічні і ментальні особливості українського народу. Обґрунтовано, що реалізація лише однієї програми не матиме вагомого позитивного ефекту, тому необхідно поступово впроваджувати взаємодоповнюючі програми соціального значення. Доведено, що за таких умов можна досягти максимальної ефективності та оптимального використання фінансових ресурсів при фінансуванні соціальних програм.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії, підручники

1. Гордієнко Л. А. Фінансова політика соціальної сфери: монографія. Черкаси. Видавець Чабаненко Ю., 2019. 394 с. (25,62 д. а.).
2. Гордієнко Л.А. Державне регулювання соціальних виплат. *Державне фінансове забезпечення соціальної сфери*. Колективна монографія за ред. доктора філософії, професора, академіка АЕНУ, заслуженого економіста України Т. М. Кір'ян, доктора економічних наук, професора Ю.В. Пасічника. Черкаси, видавець Чабаненко Ю., 2012. С. 9–33. (1,3 д. а.)
3. Гордієнко Л. А. Взаємозв'язок рівня оподаткування доходів фізичних осіб і показників народжуваності. *Податкова політика: стратегія соціального розвитку*: монографія. За наук. ред. Т. В. Калінеску. Луганськ. Видавництво СЛУ ім. В. Даля, 2013. С. 88–96. (0,85 д. а.)
4. Gordienko L. A. Financial provision of social sphere in Ukraine. *Financial policy in the age of globalization*: monograph. Edited by Yu. Pasichnyk. Vienna. Austria, 2014. P. 112–129. (0,78 д. а.)
5. Гордієнко Л.А. Соціальна відповідальність корпоративних структур в Україні. *Формування механізму стійкого розвитку економіки: теорія та практика*. Колективна монографія. Дніпропетровськ: «ФОРМ Дробязко С. І.», 2014. С. 340–389. (3,1 д. а.)
6. Gordienko L.A. Assessment of tax potential in the social field of the region. *Regionen unter den Bedingungen tektonischer Verschiebungen im europäischen Wirtschaftsraum*. Berlin, 2014. P. 99–108. (0,8 д. а.)
7. Гордієнко Л. А. Види наукових праць. *Наукові дослідження: економіко-математичний напрям: підручник, за ред. Ю. В. Пасічника*. К. Центр учбової літератури, 2016. С. 326–367. (3,28 д. а.)

Статті у наукових фахових виданнях

8. Гордієнко Л. А. Особливості фінансового забезпечення соціальних гарантій в Україні. *Збірник наукових праць Черкаського державного*

технологічного університету. **Серія: Економічні науки.** Випуск 29. У трьох частинах. Черкаси, 2011. Частина II. С. 127–130. (0,25 д. а.).

9. Гордієнко Л. А. Механізм фінансового регулювання доходів населення. *Сталий розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал.* Університет економіки і підприємництва. Хмельницький, 2012. № 1. С. 20–24. (0,21 д. а.).

10. Гордієнко Л. А. Фінансове забезпечення дошкільних навчальних закладів. *Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки.* Донецьк. Юго-Восток, 2012. Вип. 2 (38). С. 210–212. (0,2 д. а.).

11. Гордієнко Л. А. Важелі фінансової політики доходів населення. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки.* Випуск 30. У трьох частинах. Черкаський державний технологічний університет. Черкаси, 2012. Частина II. С. 36–41. (0,3 д. а.).

12. Гордієнко Л. А. Фінансові концепції соціалізації економічних систем. *Часопис економічних реформ.* Науково-виробничий журнал. Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля. м. Луганськ, 2012. № 4(8). С. 127–131. (0,28 д. а.).

13. Гордієнко Л. А. Роль соціальних трансфертів у формуванні доходів населення. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки.* Випуск 36. У трьох частинах. Черкаський державний технологічний університет. Черкаси, 2014. Частина II. Том 1. С. 38–43. (0,32 д. а.).

14. Гордієнко Л. А. Розвиток соціальної сфери України в епоху постмодернізму: фінансовий аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки.* Випуск 5. Частина 1. Херсон, 2014. С. 22–25. (0,25 д. а.).

15. Гордієнко Л. А. Тенденції розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки.* Том 1. № 3. Хмельницький, 2014. С. 110–115. (0,24 д. а.).

16. Гордієнко Л. А. Еволюція концепцій соціальної відповідальності бізнесу. *Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Серія: Економічні науки:* збірник наукових праць. Вип. 27. Чернівці. Технодрук, 2014. С. 429–433. (0,3 д. а.).

17. Гордієнко Л. А. Моделі корпоративної соціальної відповідальності. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка.* Том 19. Випуск 2/5. Одеса, 2014. С. 34–38. (0,23 д. а.).

18. Гордієнко Л. А. Фінансове забезпечення вищих навчальних закладів в Україні. *Економіка. Фінанси. Право.* Інформаційно-аналітичний журнал. К. Аналітик. 2015. Випуск № 8. С. 21–24. (0,21 д. а.).

19. Гордієнко Л. А. Перспективи розвитку державної фінансової політики в Україні. *Держава та регіони. Серія: Державне управління.* Запоріжжя. Класичний приватний університет, 2015. 4(52). С. 20–24. (0,25 д. а.).

20. Гордієнко Л. А. Вплив фінансової політики держави на формування доходів населення. *Економіка. Фінанси. Право.* Інформаційно-аналітичний

журнал. Київ. Аналітик. 2015. Випуск № 8/1. С. 42–47. (0,22 д. а.).

21. Гордієнко Л. А. Соціальні аспекти доктрини фінансової політики. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія: Економіка і менеджмент*. Черкаси, 2015. Вип. 2(15). С. 144–152. (0,31 д. а.).

22. Гордієнко Л. А. Фінансові теорії громадських інституцій. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 1. С. 18–24. (0,22 д. а.).

23. Гордієнко Л. А. Методичні підходи визначення оптимальності соціальних нормативів. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія: економіка і менеджмент*. 2018. № 2 (25). С. 99–108. (0,25 д. а.).

У зарубіжних виданнях та виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз

24. Гордієнко Л. А. Особливості інвестиційної політики недержавних пенсійних фондів. Економічний аналіз: збірник наукових праць. Тернопіль. Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. Том 16. № 1. С. 181–188. (0,27 д. а.). [База цитування: WorldCat, Google Scholar, Windows Live Academic, ResearBible, Open Academic Journals, CiteFactor].

25. Гордієнко Л. А. Фінансове забезпечення соціальних програм. *Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки*. Маріуполь: ДонДУУ, ІЕП НАН України, 2014. Вип. 3 (45). С. 188–192. (0,26 д. а.). [База цитування: Index Copernicus].

26. Гордієнко Л. А. Оцінка фінансового забезпечення соціальної сфери в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету, Серія: «Економіка»*, Випуск 1 (47). Том 2, Ужгород, 2016. С. 362–367. (0,25 д. а.). [База цитування: Index Copernicus, ResearchBib, Google Scholar].

27. Гордієнко Л. А. Моделі фінансування соціальних програм в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. Інформаційно-аналітичний журнал. К: Аналітик; 2016. Випуск № 5. С. 12–15. (0,24 д. а.). [База цитування: Index Copernicus].

28. Гордієнко Л. А. Проблеми та напрями удосконалення фінансової політики соціальної сфери України. *Економіка. Фінанси. Право*. Інформаційно-аналітичний журнал. Київ. Аналітик. 2016. Випуск № 7. С. 4–7. (0,2 д. а.). [База цитування: Index Copernicus].

29. Гордієнко Л. А. Науково-методологічні підходи фінансування соціальних виплат малозахищеним верствам населення. *Modern Economics: електронне наукове фахове видання з економічних наук*. 2019. № 13(2019). С. 65–70. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue-13-2019/> (0,24 д. а.). [База цитування: Google Scholar, CiteFactor, ResearchBib, Journal Factor, Directory of Research Journals Indexing].

30. Гордиенко Л. А. Финансовое обеспечение социальных гарантий. *Управление и образование. Академично списание*. Университет «Проф. Д-р Асен Златаров». № 1. Кн. 1. Том 7. Бургас. 2011. С. 98–105. (0,25 д. а.).

31. Гордиенко Л. А. Доминанты финансовой политики формирования доходов населения. *Управление и образование. Академично списание*.

Университет «Проф. Д-р Асен Златаров». № 1. Кн. 1. Том 8. Бургас. 2012. С. 65–170. (0,25 д. а.).

32. Гордиенко Л. А. Particularities of forming of strategies of sustainable development in some countries. *Управление и образование. Академично списание*. Университет «Проф. Д-р Асен Златаров». № 1. Кн. 1. Том 9. Бургас. 2013. С. 82–87. (0,3 д. а.).

33. Gordienko L. A. Provision for Social Justice in the European Union Countries. *Nerovnost a chudoba v Europskej unii a na Slovensku, Zbornik statiz 2*. Technicka univerzita v Kosiciach. 2014. P. 215–220. (0,2 д. а.).

34. Gordienko L.A. Sicherung der finanziellen Sicherheit als globales Problem der Modernität. *Journal Association 1901 «SEPIKE»*. Frankfurt, Deutschland, Poitiers, France, Los Angeles, USA. 2016. Ed. 14. P. 75–80. (0,25 д. а.).

Наукові праці які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

35. Гордієнко Л. А. Фінансове забезпечення сімей при народженні дитини. *Податкова політика: стратегія соціального розвитку*: матеріали III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Луганськ, 1 листопада 2012 р.). Луганськ: видавництво СНУ ім. В.Даля, 2012. С. 33–36. (0,1 д. а.).

36. Гордієнко Л. А. Фінансове забезпечення освітньої системи України в умовах глобалізаційних процесів. *Ефективні механізми інноваційно-технологічного розвитку сучасного суспільства*: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Житомир, 4–5 грудня 2012 р.). Житомир. Рута, 2013. С. 159–161. (0,15 д. а.).

37. Гордиенко Л. А. Влияние социальных трансфертов на уровень благосостояния населения. *Экономический рост республики Беларусь: глобализация, инновационность, устойчивость*: материалы международной научно-практической конференции (Минск, 15–16 мая 2013 г.). Минск, 2013. С. 37–40. (0,1 д. а.).

38. Гордієнко Л. А. Гендерні підходи при формуванні фінансової політики місцевих органів влади. *Фінанси в умовах модернізації регіональної економіки*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 25 квітня 2014 р.) м. Київ, 2014. С. 35–37. (0,1 д. а.).

39. Гордієнко Л. А. Інвестиційна діяльність пенсійних фондів: світова практика та українські реалії. *Ринкові економічні механізми сталого розвитку: інноваційне та фінансове забезпечення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Дніпропетровськ, 9–10 травня 2014 р.). Національний гірничий університет. Дніпропетровськ. Видавничий дім «Гельветика», 2014. С. 154–156. (0,09 д. а.).

40. Гордієнко Л. А. Інформаційне забезпечення соціальних технологій у економіці України. *Управління економічними системами: концепції, стратегії та інновації розвитку*: матеріали IX міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 22–24 травня 2014 р.). Хмельницький. ФОП Мельник А. А., 2014. С. 266–268. (0,1 д. а.).

41. Гордієнко Л. А. Влияние дифференциации доходов населения на социально-экономическое развитие государства. *Институциональные основы*

функционирования экономики в условиях трансформации: материалы международной научно-практической конференции (Нюрберг, Германия, 23 мая 2014 года). г. Нюрнберг, Германия, 2014 г. (0,11 д. а.).

42. Гордієнко Л. А. Пріоритети розвитку соціальної сфери в Україні. *Інноваційні виміри розвитку економіки в умовах глобалізації: матеріали Ювілейної міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 70-річчю Буковинського державного фінансово-економічного університету* (м. Чернівці, 15 жовтня 2014 р.) Чернівці: Технодрук, 2014. С. 345–347. (0,08 д. а.).

43. Гордієнко Л. А. Соціальна політика в сучасних реаліях України. *Проблеми сучасної економіки: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, 13–14 лютого 2015 р.). Східноукраїнський інститут економіки та управління. У 2-х частинах. Запоріжжя. ГО «СІЕУ», 2015. С. 33–34. (0,1 д. а.).

44. Гордієнко Л. А. Фінансові важелі соціального забезпечення окремих верств населення. *Фінансово-кредитна система: вектор розвитку для України: збірник матеріалів I міжнародної науково-практичної конференції* (м. Ужгород 23–25 квітня 2015 р.). Ужгород. ПРАТ «Видавництво «Закарпаття», 2015. С. 479–481. (0,1 д. а.).

45. Гордієнко Л. А. Роль фінансової політики у вирішенні демографічних проблем. *Регіональні проблеми розвитку територіальних систем: теорія, практика, перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Ужгород 15–16 квітня 2016р.). Частина I. Ужгород. Видавництво «ФОП Сабов А. М.», 2016. С.131–134. (0,14 д.а)

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

46. Гордиенко Л. А. Влияние подсистемы «население» на социально-экономическое развитие региона. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. Том 25 (64.) № 4. **Серия «Экономика и управление»**. 2012. С. 59–65. (0,35 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Гордієнко Л. А. Розвиток державної фінансової політики соціального спрямування. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2019.

Дисертацію присвячено вирішенню важливої науково-прикладної проблеми – обґрунтуванню теоретико-методологічних та практичних засад державної фінансової політики соціального спрямування в Україні та розробки напрямів її розвитку в умовах Постмодерну.

Визначено основні характеристики та ознаки епохи Постмодерну, з'ясовано специфіку суспільного розвитку окремих зарубіжних країн та України. З урахуванням умов зовнішнього середовища, яке формує негативні чинники впливу на Україну, виявлено специфічні риси вітчизняного

суспільного розвитку за фінансовим, військовим, економічним, соціальним та іншими аспектами. Удосконалено методологічний інструментарій розвитку цієї фінансової політики. Обґрунтовано теоретико-методологічні положення на яких має базуватись ця політика. Виявлено основні проблеми у функціонуванні цієї політики, які призводять до зменшення надходжень до державних фінансових фондів, що негативно позначається на фінансуванні соціальних виплат. Зважаючи на необхідність поліпшення контролю за використанням державних коштів, зокрема бюджетних, розроблено основи теорії громадських інституцій. На базі цієї теорії розроблено механізм громадського контролю за використанням державних коштів соціального призначення. Запропоновано власну методику оцінювання ефективності використання коштів Зведеного бюджету України, із застосуванням якої доведено, що найбільший вплив на ВВП мають видатки на охорону здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення. Охарактеризовано домінянти фінансової політики соціального спрямування в умовах Постмодерну. Розроблено науково-методичні підходи щодо оптимізації соціальних пільг та державних соціальних стандартів для відповідних верств населення. З метою з'ясування достатніх обсягів фінансових ресурсів для окремих соціальних підгалузей та верств населення, розроблено відповідну економіко-математичну модель, яка включає нормативний та реалістичний сценарій і базується на кореляційному аналізі. Обґрунтовано наукові засади доктрини державної фінансової політики соціального спрямування, які враховують економічні стратегічні орієнтири України, передбачають формування теоретичних положень, базуються на п'яти принципах, розробленій структурі. Визначено пріоритетні напрями розвитку державно-приватного партнерства та обґрунтовано механізм його застосування в Україні. Розроблено модель впровадження зарубіжного досвіду фінансування соціальних програм.

Ключові слова: Постмодерн, реформи, соціальні галузі, суспільна система, державна фінансова політика, доктрина, модель, методологія, пільги, громадський контроль.

АННОТАЦИЯ

Гордиенко Л. А. Развитие государственной финансовой политики социального направления. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Университет государственной фискальной службы Украины, Ирпень, 2019.

Диссертация посвящена решению важной научно-прикладной проблемы – обоснованию теоретико-методологических и практических основ государственной финансовой политики социальной направленности в Украине и разработки направлений ее развития в условиях Постмодерна.

Определены основные характеристики и признаки эпохи Постмодерна, выяснена специфика общественного развития отдельных зарубежных стран и Украины. С учетом условий внешней среды, которая формирует негативные

факторы влияния на Украину, выявлены специфические черты отечественного общественного развития по финансовым, военным, экономическим, социальным и другими аспектами. Усовершенствован методологический инструментарий развития этой политики. Обоснованы теоретико-методологические положения на которых должна базироваться эта политика. Выявлены основные проблемы в функционировании этой политики, которые приводят к уменьшению поступлений в государственные финансовые фонды, что отрицательно сказывается на финансировании социальных выплат. Учитывая необходимость улучшения контроля за использованием государственных средств, в частности бюджетных, разработаны основы теории общественных институтов. На базе этой теории разработан механизм общественного контроля за использованием государственных средств социального назначения. Предложена собственная методика оценки эффективности использования средств Сводного бюджета Украины, с применением которой доказано, что наибольшее влияние на ВВП имеют расходы на здравоохранение, социальную защиту и социальное обеспечение. Охарактеризованы доминанты финансовой политики социальной направленности в условиях Постмодерна. Разработаны научно-методические подходы к оптимизации социальных льгот и государственных социальных стандартов для соответствующих слоев населения. С целью выяснения достаточных объемов финансовых ресурсов для отдельных социальных подотраслей и слоев населения, разработана соответствующая экономико-математическая модель, которая включает нормативный и реалистичный сценарии и базируется на корреляционном анализе. Обоснованы научные положения доктрины государственной финансовой политики социальной направленности, которые учитывают экономические стратегические ориентиры Украины, предусматривают формирование теоретических положений, основанных на пяти принципах. Определены приоритетные направления развития государственно-частного партнерства и обоснован механизм его применения в Украине. Разработана модель внедрения зарубежного опыта финансирования социальных программ.

Ключевые слова: Постмодерн, реформы, социальные отрасли, общественная система, государственная финансовая политика, доктрина, модель, методология, льготы, общественный контроль.

SUMMARY

Gordienko L. A. Development of the state financial policy of social orientation. – Qualified scientific work as the manuscript.

The dissertation for the Degree of a Doctor of Economics for Specialty 08.00.08 – Money, Finance and Credit. – University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin, 2019.

The dissertation is devoted to the solution of an important scientific and applied problem – substantiation of theoretical and methodological and practical foundations of the state financial policy of social orientation in Ukraine and development of directions of its development in the conditions of Postmodern. The

main characteristics and features of the Postmodern era are identified, the specifics of the social development of certain foreign countries, including the USA, China, Poland, Belarus and Ukraine, are clarified. The specific features of domestic social development in financial, military, economic, social and other aspects are revealed. Methodological tools for the development of this financial policy have been improved. The theoretical and methodological provisions on which this policy should be based are substantiated.

The main problems in the functioning of this policy have been identified, which lead to a decrease in revenues to state financial funds. A scheme of structuring problems permanently arising in the process of development of the modern state financial policy of social direction has been developed, classified according to seven directions, with special attention to corruption, as a significant national problem that has a significant impact on social development, in particular the social system. To mitigate the negative impact of these problems, specific measures are proposed, the application of which: enables to create preventive mechanisms for the emergence of problems caused by the influence of negative factors of the external and internal environment; to evaluate them when shaping the directions of financial policy development. The foundations of the theory of public institutions have been developed and on the basis of this theory a mechanism of public control over the use of public funds for social purposes has been formed, which aims to significantly reduce the inappropriate and inefficient use of social funds. It has proposed its own methodology for assessing of the efficiency of using the consolidated budget of Ukraine.

The dominant features of the financial policy of social orientation in Postmodern conditions. Scientific and methodological approaches to the optimization of social benefits and state social standards for relevant sections of the population have been developed. In order to identify sufficient financial resources for individual social sub-sectors and segments of the population, an appropriate economic and mathematical model has been developed that incorporates a normative and realistic scripts and it is based on correlation analysis. The scientific provisions of the doctrine of state financial policy of social direction are substantiated.

On the basis of generalization of foreign experience of public-private partnership, a mechanism for its implementation in Ukraine has been developed. It is formed taking into account the specific development of the regions of Ukraine and the corresponding adaptation mechanism. The results of the implementation of the mechanism of public-private partnership are outlined, among which: creation of new jobs; provision of more comfortable living conditions in a particular settlement; involvement of community members in financial resource management; increase in local budget revenues. The model of introduction of foreign experience of financing social programs is developed.

Key words: Postmodern, reforms, social sectors, social system, public financial policy, doctrine, model, methodology, benefits, public control.

Підписано до друку 18.11.2019

Формат 60х90/16

Папір офсетний. Друк офсетний.

Др. арк. 1,9. Тираж 100 пр.

Зам. № ____

Видруковано в Університеті державної фіскальної служби України.
08201, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31.